

استقبال از

استانداردهای گزارشگری مالی برای واحدهای کوچک و متوسط

گفتگو با

آقای دکتر کیهان مهام

عضو شورای عالی جامعه حسابداران رسمی ایران

سنا

از شما سپاسگزاریم که همیشه به دعوت مجله پاسخ مثبت می‌دهید و برای ما فرصتی فراهم می‌آورید تا دیدگاه‌ها و نظرهای جنابعالی را با مخاطبان مجله حسابرس در میان بگذاریم. یکی از پرسشهای متداول درباره واحدهای کوچک و متوسط، معیار تعریف و شناسایی آنهاست. در استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی برای واحدهای کوچک و متوسط، معیاری برای اندازه واحدهای تجاری به‌عنوان کوچک و متوسط وجود ندارد. آیا ضرورتی برای تعریف و تعیین معیارهایی برای تشخیص واحدهای کوچک و متوسط وجود دارد؟ چه معیارهایی را برای شرایط ایران پیشنهاد می‌کنید؟

دکتر مهام

به‌طور معمول، ارائه معیارهای مشخص در استانداردها رایج نیست؛ زیرا معیاری جهان‌شمول که بتواند وجه تمایز واحدهای کوچک و متوسط از واحدهای بزرگ و خیلی بزرگ باشد، وجود ندارد. مطلب مهم اینست که تعریف چنین معیاری لازم است؛ چرا که هدف از تفکیک و تشخیص واحدهای کوچک و متوسط، تدوین و کاربرد استانداردهای گزارشگری مالی متناسب با این واحدها است که با هزینه‌ای کمتر، امکان تهیه اطلاعات مناسب را فراهم آورد. به‌نظر می‌رسد در ایران، که بیشتر صنایع کاربر هستند، تعداد نیروی انسانی بتواند معیار مناسبتری برای تشخیص واحدهای

خدمت کارکنان براساس الزامهای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS) در واحدهای بزرگ نیز در این واحدها نمی‌تواند سودمندی خاصی داشته باشد. به عبارت بهتر، کاربرد این اصول با اصل فزونی منافع بر مخارج، تناقض دارد.

ارائه صورتهای مالی در واحدهای تجاری کوچک و متوسط، با مقاصد عمومی وزن زیادی ندارد؛ چراکه استفاده‌کنندگان بالقوه و بالفعل اطلاعات و صورتهای مالی این واحدها، به‌طور عمومی مالک‌مدیر و زیرمجموعه‌های وی، بانکها و مؤسسه‌های اعتباری و سازمانهای مالیاتی هستند.

در حالی که سهامداران خرد واحدهای بزرگ در اولویت اول استفاده‌کنندگان صورتهای مالی واحدهای بزرگ قرار دارند. هدف از تهیه اطلاعات و صورتهای مالی واحدهای تجاری کوچک و متوسط، کمک به تصمیم‌گیری در خصوص خرید، فروش یا نگهداری سهام یا ارزیابی وظیفه مباشرت مدیران نیست. این تفاوتها باید در استانداردنویسی مورد توجه مراجع تدوین استانداردهای حسابداری و گزارشگری مالی قرار گیرد.

سازمان

استانداردهای حسابداری برای واحدهای کوچک و متوسط چه ویژگیهایی باید داشته باشد؟

دکتر مهام

استانداردهای حسابداری برای واحدهای تجاری کوچک و متوسط باید چند ویژگی مهم داشته باشد، از جمله:

- ۱- ساده بودن استانداردها از لحاظ کاربرد و پرهیز از پیچیدگیهای غیر ضرور،
- ۲- قابل فهم بودن استانداردها برای اشخاصی که آنها را به‌کار می‌گیرند،
- ۳- کم‌هزینه بودن استانداردها از لحاظ اجرا و توجه خاص به فزونی منفعت بر هزینه،
- ۴- مفید بودن اطلاعات برای استفاده‌کنندگان خاص گزارشهایی که بر مبنای کاربرد این استانداردها تهیه می‌شود، و
- ۵- رعایت اختصار و خلاصه‌سازی در تهیه گزارشهای یادشده. برای مثال، مبنای اندازه‌گیری اطلاعات در حسابداری واحدهای تجاری کوچک و متوسط، بهای تمام‌شده تاریخی است و از محاسبه‌های پیچیده مانند اندازه‌گیری ارزشهای منصفانه یا حسابداری پیچیده برای ابزار مالی مشتقه،

کوچک و متوسط از واحدهای بزرگ باشد. البته معیارهای دیگری مانند گردش عملیات، جمع داراییها و جمع درآمدها نیز از جمله معیارهایی هستند که در کنار تعداد نیروی انسانی باید مورد توجه قرار گیرد. وزارت امور اقتصادی و دارایی نیز هم‌اکنون مؤدیان بزرگ خود را از دیگر مؤدیان تفکیک کرده است. در جامعه حسابداران رسمی ایران هم کارهای حسابرسی براساس معیار ساعتهای کار حرفه‌ای از یکدیگر متمایز شده‌اند. شاید بتوان مجموعه این عوامل را در نظر گرفت و با امتیاز دادن به آنها، واحدهای تجاری بزرگ را از واحدهای کوچک و متوسط جدا کرد. کمیسیون اروپا، به‌منظور تفکیک واحدهای تجاری از لحاظ اندازه، از معیار کمی بر مبنای تعداد کارکنان، مبلغ فروش و جمع دارایی‌ها، استفاده کرده است که آنها را می‌توان طی جدولی چنین بخش‌بندی کرد.

اندازه شرکت	تعداد کارکنان	فروش	جمع داراییها
متوسط	کمتر از ۲۵۰ نفر	کمتر از ۵۰ میلیون یورو	کمتر از ۴۳ میلیون یورو
کوچک	کمتر از ۵۰ نفر	کمتر از ۱۰ میلیون یورو	کمتر از ۱۰ میلیون یورو
خرد	کمتر از ۱۰ نفر	کمتر از ۲ میلیون یورو	کمتر از ۲ میلیون یورو

سازمان

حسابداری و گزارشگری مالی واحدهای کوچک و متوسط چه تفاوتهایی با گزارشگری مالی شرکتهای بزرگ دارد؟

دکتر مهام

طبق قاعده، واحدهای کوچک و متوسط نباید در شمار شرکتهای پذیرفته‌شده در بورس باشند و به‌طور طبیعی هم تفکیک مناسب مالکیت از مدیریت نباید در آنها روی داده باشد و وجود مالک‌مدیر در آنها امری طبیعی بوده و غیرعادی نیست. بدین روی حساسیتهای گزارشگری مالی در چنین واحدهایی کمتر از واحدهای بزرگ است و در چنین شرایطی باید تفاوتهایی نیز در گزارشگری مالی وجود داشته باشد. برای مثال، ممکن است کاربرد استاندارد حسابداری سودرسم در چنین واحدهایی ضروری نباشد. همچنین کاربرد استانداردهایی مانند کاهش ارزش داراییها هم ممکن است غیر ضروری باشد. محاسبه ذخیره باز خرید سنوات

حسابداری عملیات مصون‌سازی و مانند آنها پرهیز می‌شود.

حسابداری

چه مرجعی باید زمینه را برای استفاده از استانداردهای حسابداری برای واحدهای کوچک و متوسط فراهم کند؟

دکتر مهام

طبق قانون، مرجع تدوین اصول و ضوابط حسابداری و حسابرسی در سطح کشورمان، سازمان حسابرسی است. در سطح بین‌المللی نیز این وظیفه بر عهده هیئت تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری قرار دارد. بنابراین، انتظار می‌رود سازمان حسابرسی با تشکیل کمیته تدوین استانداردهای حسابداری برای شرکتهای کوچک و متوسط، زمینه را برای به‌کارگیری این‌گونه استانداردها فراهم کند.

برای مثال، در کشوری مثل انگلستان، چنین استانداردهایی وجود دارد. همچنین در کشوری مانند مالزی نیز چنین شرایطی برای شرکتهای غیربورسی در نظر گرفته شده است.

صورت‌های مالی تهیه‌شده طبق این استانداردها یا قوانین ذیربط به‌صورت کاملاً مختصر و ساده بوده و در گزارش حسابرسان مستقل نسبت به چنین صورتهایی، به استانداردها یا چارچوب گزارشگری مالی ذیربط اشاره می‌شود.

از اینرو به اعتقاد اینجانب، تنها سازمان حسابرسی است که می‌تواند راه را برای به‌کارگیری استانداردهای حسابداری مختص واحدهای کوچک و متوسط بگشاید. ملاحظه می‌فرمایید که هم‌اکنون همه شرکتهای ما تقریباً صورتهای مالی مشابهی تهیه می‌کنند چراکه ضوابط دیگری برای واحدهای

کوچک و متوسط معرفی نشده است.

حسابداری

واحدهای کوچک و متوسط چه نیازی به خدمات حسابرسی و اطمینان‌بخشی دارند و این نوع خدمات چه کمکی به این واحدها می‌رساند؟

دکتر مهام

واحدهای تجاری کوچک و متوسط هم به‌نوبه خود به خدمات حسابرسی و اطمینان‌بخشی نیاز دارند و از آنها بهره می‌برند؛ از جمله:

- ارائه صورتهای مالی و دیگر اطلاعات مورد نیاز به اعتباردهندگان مانند بانکها و مؤسسه‌های اعتباری به‌منظور دریافت وام و تسهیلات،
- ایجاد نظم و انضباط مالی و تقویت کنترل‌های داخلی در این واحدها،
- حل و فصل اختلاف‌های بین شرکا یا سهامداران این واحدها در رابطه با مسائل مالی و حسابداری،
- ارائه صورتهای مالی و دیگر اطلاعات مورد نیاز به مراجع مالیاتی یا سایر مراجع قانونی، حسب مورد،
- شرکت در مناقصه‌های دولتی به‌منظور کسب درآمد، و
- فروش شرکت به متقاضیان آن.

حسابداری

آیا استانداردهای حسابرسی برای همه واحدها، کوچک یا بزرگ و همه مؤسسه‌های حسابرسی در اندازه‌های مختلف، باید یکسان باشد؟ در ایران چگونه است و چگونه باید باشد؟

دکتر مهام

از آنجا که هدفهای حسابرسی همه واحدها یکسان است و از اندازه واحد مورد رسیدگی یا مؤسسه حسابرسی تأثیر نمی‌پذیرد، از اینرو

معیاری جهان شمول

که

بتواند وجه تمایز

واحدهای کوچک و متوسط

از واحدهای

بزرگ و خیلی بزرگ

باشد

وجود ندارد

تفاوتی از این بابت در استانداردهای حسابرسی ذیربط به وجود نمی‌آید. اما به‌طور کلی باید ملاحظه‌هایی در نظر گرفته شود؛ از جمله:

- نحوه کاربرد استانداردهای حسابرسی مربوط به برنامه‌ریزی و اجرای عملیات حسابرسی در واحدهای تجاری کوچک و متوسط ممکن است متفاوت باشد. برای مثال، در بسیاری از استانداردهای مرتبط با رسیدگی‌های حسابرسی مانند استانداردهای حسابرسی ۳۱۵ و ۳۳۰ که در شمار مهم‌ترین استانداردهای حسابرسی می‌باشند، ملاحظه‌های خاص حسابرسی واحدهای تجاری کوچک مطرح شده است.
- شرکتهای بزرگ مانند شرکتهای بورسی و شرکتهای حوزه بخش عمومی ملاحظه‌هایی خاص گزارشگری دارند که باید مورد توجه قرار گیرد. برای مثال، می‌توان به الزامهای سازمان بورس در رابطه با شرکتهای بورسی اشاره کرد که رعایت نکردن آنها باید در گزارش حسابرس مستقل افشا شود. همچنین می‌توان به لزوم اظهار نظر حسابرس مستقل نسبت به گزارش تطبیق عملیات شرکت با بودجه مصوب در اجرای قانون تنظیم بخشی از مقررات دولت و اصلاحیه‌های آن اشاره کرد.

- کاربرد برخی قوانین نیز باید در حسابرسی واحدهای کوچک مورد توجه قرار گیرد و البته پیش از آن، باید قانون ذیربط اصلاح شود. برای مثال، گزارش هیئت‌مدیره درباره فعالیت و وضع عمومی شرکت که باید مطابق اصلاحیه قانون تجارت تهیه و به‌وسیله حسابرس (بازرس) مورد اظهار نظر واقع شود در شرکت تک‌مالکی که مدیرمالک اداره آن را برعهده دارد، محلی از اعراب ندارد. این‌گونه موارد در بازنگری

قانون تجارت کشور یا دیگر قوانین حاکم بر کار حسابرسیان باید مورد توجه قرار گیرد. در پاسخ به قسمت آخر پرسش مبنی بر اینکه وضعیت در ایران چگونه است همان‌گونه که آگاهید استانداردهای حسابرسی کشور ما مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی حسابرسی است و تفاوتی در استانداردهای کشور ما و استانداردهای بین‌المللی وجود ندارد. به همین دلیل، در مورد حسابرسی واحدهای کوچک و متوسط، همان دیدگاه استانداردهای بین‌المللی حسابرسی نیز در استانداردهای حسابرسی ایران حاکم است، که درباره آن صحبت کردیم.

سازمان

اشاره کردید که تفاوتی از بابت کوچک یا بزرگ بودن واحد تجاری، در استانداردهای حسابرسی در نظر گرفته نشده است. کوچک و متوسط بودن واحد تجاری چه تأثیری بر کارکرد و دامنه رسیدگیها و حق الزحمه حسابرسی و مدل ریسک دارد؟

دکتر مهام

در خصوص اثر اندازه واحد مورد رسیدگی بر کارکرد حسابرسی و دامنه رسیدگیها و حتی برخی ابعاد مرتبط با گزارشگری حسابرسی، مطالب کاملی، در استانداردهای حسابرسی کشورمان ارائه شده است. در خصوص مدل ریسک، باید بگوییم که این مدل در تمامی کارهای حسابرسی قابل استفاده و لازم‌الاجرا است؛ اما در عمل می‌توان در کارهای حسابرسی کوچک و حتی متوسط بخشهایی از آن را به‌صورت تعدیل شده استفاده کرد و بخشهایی دیگر از آن را حذف کرد، ضمن آن که ملاحظه‌های خاص حسابرسی واحدهای تجاری کوچکتر در

با به‌کارگیری

استانداردهای

گزارشگری مالی

مختص

واحدهای کوچک و متوسط

موافقم

را در نحوه به‌کارگیری الزام‌های استانداردهای حسابرسی مورد توجه قرار داده‌اند.

حسابرسی

اگر به بحث استانداردهای حسابداری بازگردیم، آیا به‌کارگیری استانداردهای گزارشگری مالی برای واحدهای کوچک و متوسط در ایران را پیشنهاد می‌کنید؟ استقرار و به‌کارگیری چنین استانداردهایی چه نیامندی‌هایی دارد؟

دکتر مهام

بلی، من با به‌کارگیری استانداردهای گزارشگری مالی مختص واحدهای کوچک و متوسط موافقم که البته با نگاه به پاسخ برخی پرسش‌های قبلی نیز می‌توان این دیدگاه موافق را استنباط کرد. لوازم به‌کارگیری این استانداردها تفاوتی با لوازم به‌کارگیری دیگر استانداردها ندارد. حتی گمان می‌کنم این کار با استقبال گروه وسیعی از واحدهای مورد رسیدگی روبه‌رو شود. برای تدوین و به‌کارگیری این استانداردها، چندین موضوع دارای اهمیت است؛ از جمله،

- ارائه تعریفی عملیاتی از واحدهای تجاری کوچک و متوسط در ایران،

- تدوین و تصویب استانداردهای حسابداری و گزارشگری مالی مختص این واحدها با استفاده از استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی تدوین شده برای این واحدها و تعدیل آن حسب مورد متناسب با شرایط ایران،

- تهیه صورتهای مالی نمونه متناسب با استانداردهای تدوین شده به‌گونه‌ای که رعایت اختصار در آن لحاظ شده باشد،
- استخراج تفاوت‌های اصلی این استانداردها با استانداردهای گزارشگری مالی واحدهای بزرگ و آموزش این تفاوتها در دانشگاه و حرفه،

- تهیه راهنماهای به‌کارگیری استانداردهای یادشده برای تسهیل درک و به‌کارگیری استانداردها، و
- تهیه راهنماهای به‌کارگیری استانداردهای حسابرسی در حسابرسی واحدهای کوچک و متوسط.

حسابرسی

ممنویم که در این بحث با مجله حسابرس همراهی کردید.

استانداردهای حسابرسی، به‌ویژه استانداردهای حسابرسی ۳۱۵ و ۳۳۰ که بیشتر به مقوله حسابرسی مبتنی بر ریسک مربوط می‌شوند، تصریح شده است.

در خور توجه است که بخشی از فعالیتهای حسابرسی، در همه پروژه‌های حسابرسی - صرف نظر از اندازه آن کار، ثابت است و به‌نوعی می‌توان گفت هزینه ثابت پروژه‌های حسابرسی برابر یا نزدیک به هم است. در نتیجه، هزینه حسابرسی واحدهای کوچکتر در مقایسه با واحدهای بزرگتر به نسبت بیشتر است. تجربه شخصی اینجانب نیز با مطالب یادشده مطابقت دارد.

حسابرسی

استانداردهای حسابرسی، چگونه ویژگیهای واحدهای کوچک و متوسط را در فرایند حسابرسی در نظر قرار می‌دهد؟

دکتر مهام

استانداردهای حسابرسی، ویژگیهای واحدهای کوچک و متوسط را در اجرای الزام‌های استانداردهای حسابرسی مورد توجه قرار داده‌اند. برای مثال، طبق استاندارد حسابرسی ۳۳۰، در واحدهای تجاری بسیار کوچک، ممکن است فعالیتهای کنترلی زیادی قابل تشخیص نباشد یا میزان مستندسازی طراحی یا اعمال کنترلهای محدود باشد که در چنین شرایطی تکیه حسابرس ممکن است بر آزمونهای محتوا، کارایی بیشتری داشته باشد.

به‌عنوان مثالی دیگر، طبق استاندارد حسابرسی ۵۵۰، واحدهای تجاری کوچکتر ممکن است هیچ‌گونه فرایند مستندشده‌ای برای برخورد با روابط و معادلات با اشخاص وابسته نداشته باشند. در چنین واحدهایی، حسابرس ممکن است از طریق پرس‌وجو از مدیران اجرایی و استفاده از سایر روشهای حسابرسی مانند مشاهده فعالیتهای نظارتی مدیران اجرایی و بررسی اسناد و مدارک در دسترس، از روابط و معامله‌ها با اشخاص وابسته و هرگونه کنترل در حال انجام، شناخت به‌دست آورد.

بدین ترتیب می‌بینید که تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابرسی به‌طور عمده ویژگیهای واحدهای کوچک و متوسط